

scéně“ (str. 177). Tyto postavy mají rozvést pojem, a proto tam, kde vystupují jako osoby, působí vyumělkovaně (str. 161). Jsou typické pro pozdější etapu, kdy už předmět hry není představován v komicko-symbolických obrazech, nýbrž se o něm hovoří. Tak je tomu poprvé v *Oblacích*, kde je vyzdvížen význam řečnictví a pojmového myšlení sofistiky. Aristofanes tuto techniku anticipoval, a to se odrazilo i v ohlasu této hry: „*Čím r. 423 Oblaka propadla, tím o 35 let později Plutos táhl*“ (str. 162). Je to postřeh jistě zajímavý, avšak jak se zdá, Aristofanes nebyl jediný, kdo takové techniky užil. Ve Ferekratově hře Cheiron vystupují *Musike*, *Dikaiosyne* a *Poesis* (Frag. 144B—157K a 145 Edmonds), přičemž se slova, jež pronáší *Musike* (Frag. 145 Edm.), zdají nasvědčovat tomu, že *Musike* je postavou alegorickou. Protože pak tato Ferekratova hra pochází z r. 418 (srov. Edmonds *The Fragments of Attic Comedy* I 997), tedy z doby nepřilíh vzdálené od provozování *Oblaků* soudíme, že zde šlo asi o obecnou tendenci staré komedie. Pokud se týká dochovaného textu *Oblaků*, je Newiger důsledným bojovníkem za to, že dochovaný text představuje první vydání.

Knihu uzavírá užitečné a jasně podané shrnutí (str. 178—180), které by mělo stát spíše před vlastními výklady, namnoze přeplněnými detaily. Autor sám hleděl tomu odpomoci tím, že mnohé výklady přenesl do podkapitol a exkursů. Takový je např. exkurs na str. 164—165 o *Penii* jako matce *Erotové*, jež svému synu dala vlastnosti a funkce chudáka: „*Personifikace a mythos jsou pouhá zaobalení, genealogie stojí zcela ve službách alegorisace*“ (str. 165). Pro nás je tento výklad o *Penii* zajímavým protějškem k pronikavé studii Fr. Novotného, *Poros, otec Erotův* (LF VII [LXXXII] — 1959, 39—49). Mnohé podnětné výklady jsme již uvedli dříve, z ostatních uvedme jen slovem rozbor *Ptáků* a postavy *Basileie*; k jiným výkladům se opět budeme stavět skeptičtěji, neboť snaha poznat vždy spodní význam zavedla autora někdy příliš daleko (např. výklad, že jedním *Logem* v *Oblacích* je *Protagoras* str. [138—139] anebo že žák na rozcestí má mnoho společného s *Prodikem* (str. 141). Všem výkladům chybí srovnání s obdobnými jevy staroattické komedie anebo aspoň odkaz na možnost obdoby (srv. hru *Archippovu* *Plutos* frag. 35—33 Edm., *Kratinovy* *Plutoi* frag. 160—168 Edm., a to zvl. frag. 162 A Edm., v. 9 n. Nejde tu již o alegorickou postavu?).

Newigerova práce je cenným příspěvkem pro poznání Aristofanovy tvorby a mnoho autorových výkladů stane se jistě trvalou součástí aristofanovského bádání.

Radislav Hošek

Eduard Norden: Das Genesiszitat in der Schrift vom Erhabenen. Abhandlungen der Deutschen Akademie der Wiss. zu Berlin, Klasse für Sprachen, Literatur und Kunst, Jahrgang 1954, Nr. 1. — Akademie — Verlag Berlin, 1955. Str. 23.

Při rozboru anonymního díla „*O vznešeném*“ z poloviny I. stol. n. l. narážíme na dva svým způsobem kuriosní literární problémy: jednak — jak pronikl do řeckého díla této doby citát z *Genese* (Gen 3 = IX 9), vidíme-li na druhé straně, že dílo vzniklo v Římě a že jeho autor byl — podle *Wilamowitze* — „*freie Griechenseele*“? Za druhé — kdo je „*filosof*“, jehož řeč o úpadku současného řečnictví anonymní pisatel uvádí ke konci svého díla? Tento druhý problém je kuriosní tím, že řeč, jak bylo zjištěno již v XVIII. stol. (D. Ruhnken), souhlasí obsahově a místy doslovně s výkladem u *Filóna Alexandrijského* (De ebr. 198) a že se kořeny této příbuznosti dosud nepodařilo objasnit. (Identifikace se totiž nikdo neodvážil.) Poznámec jsme aspoň, že citát z *Genese* byl i důvodem pro připsání spisu „*O vznešeném*“ *Cassiu Longinovi* (srov. vyd. H. Lebègue, *Du sublime*, Paris 1939, p. VII-IX).

Norden se pokouší dokázat, že anonymní pisatel skutečně z *Filóna* čerpal. Na začátku své práce dovozuje ze souvislosti, do níž je zasazen citát z *Genese* v díle „*O vznešeném*“ a z podobné pasáže u *Josefa Flavia* (Arch. III, 15 a IV, 22 n.) závislost obou na některém z děl židovské apologetiky. V druhé části studie přechází *Norden* ke zkoumání 44. kapitoly anonymního díla — řeči „*filosofovy*“. V názorech, které zde citovány „*filosof*“ (jak ho ano-

nymní pisatel nazývá) hlásá, znovu konstatuje nápadnou podobnost s názory Filónovými, a to nejen v povšechném obsahu, ale i ve slohových obrazech a dokonce i ve shodných zvláštnostech slovní zásoby. Konečně pokládá otázku identifikace „filosofa“ ve spise „O vznešeném“ za rozřešenu: je to Filón Alexandrijský. Ani jinde není podle Nordenova třeba bát se přiznat přímou závislost anonymního pisatele na Filónovi, dokonce lze naopak předpokládat i jejich osobní styk: Filón totiž nebyl ve skutečnosti tak izolován, jak se často předpokládá.

Tak je tedy nalezen židovský apologetik jako pramen autora díla „O vznešeném“. Norden uvádí dokonce i spis, jímž byl Anonymus pravdě nejspíše inspirován — Filónovu „Apologii Židů“. A tím je vysvětlen také záhadný původ starozákonního citátu v tomto řeckém díle.

(Od smrti autorovy k vydání spisu uplynulo třináct let a třicet dva roky nás dnes dělí od jeho prvního přednesení v Berlínské Akademii. Vydání díla za života autorova bylo snad způsobeno neshodami s názorem Wilamowitzovým — Norden měl zřejmě v úmyslu podložit své vývody dalšími výzkumy. Od r. 1933 narážel však na překážky politické a r. 1942 autor umírá.)

Jana Nechutová

G. T. Schwarz: *Philosophisches Lexikon zur griechischen Literatur*. DALP — Taschenbücher, Band 330; str. 109, Francke Verlag Bern 1956.

Slovník řeckých filosofických pojmů s odkazem na příslušná místa v textu je naléhavým desiderátem antické filosofie. Schwarzova příručka tento nedostatek nahrazuje jen zčásti, neboť přináší materiál časově omezený, a to do smrti Alexandra Velikého. Není v něm tedy zachyceno již dílo Aristotelovo (avšak Menandrovo ano!). Tvůrce slovníku si byl vědom všech potíží, zejména toho, že přísná klasifikace některých pojmů kolísá, že se filosofické pojmy vyvíjejí, a konečně, že ani naše texty nepřinášejí namnoze pevné znění. Aby zvládl nadměrný materiál na poměrně malé ploše, uvádí autor zásadně jen ta místa, kde je výklad daného pojmu, a nikoliv i ta, která přinášejí pouhou zmínku. Index je členěn přehledně, za každým heslem jsou odkazy na případná další hesla, vlastnímu indexu předchází seznam hesel. Slovník je sestaven podle německých hesel, což vede k tomu, že bude přístupnější širší veřejnosti, i když na úkor jasnosti pro odborníka. Sami jsme marně hledali některá samostatná hesla jako *cíl, počátek, konec, svěťový prostor*. I tak však ušetří slovník mnoho času, zvláště při hledání vhodných paralel.

Radislav Hošek

Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae. Vol. I — Inscriptiones orae Ponti Euxini. Edidit G. Mihailov. Academia Litterarum Bulgarica. Serdicae 1956, str. 262 + 122 tab.

Svod řeckých nápisů z Bulharska postrádají badatelé již dlouho. Rozdíl let, který je mezi vydaním Kalinkových Antike Denkmäler aus Bulgarien (1906) a prvním svazkem SGr (192), je velký. Řada nápisů ucházel proto pozornosti badatelů už jen z toho důvodu, že nápisy byly zveřejněny v publikacích dnes více než těžko dostupných.

První svazek svodu řeckých nápisů odstraňuje zčásti tuto nesnáž, neboť přináší nápisy z černomořského pobřeží. Celé dílo je rozvrženo na 5 svazků: II. svazek přinese nápisy z krajiny mezi Dunajem a Balkánem, tedy zhruba Moesie Inferior, III. z krajiny mezi Balkánem a Rhodopami, tedy zhruba z Thrákie, IV. ze Serdiky, Pautalie a Nikopole nad Mestem, V. rejstříky a mapu. Rejstřík s mapou provázejí i první díl (a nepochybně tomu tak bude i v dalších dílech), takže jest možno spolehlivě pracovat s prvním dílem už nyní.

Mihailov přistoupil ke své práci jako zkušený epigrafik, což prokázal nejen ve své práci *La langue des inscriptions grecques en Bulgarie*, Sofija 1943, nýbrž i v řadě samostatných publikací nápisů a bystrými rozbory a kritikou nápisů již známých.

Celé vydání uspořádal Mihailov na základě nejmodernějších zásad francouzských epigrafiků